

ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ

Резюме

У статті розглядаються технології управління масовою свідомістю та їх деструктивний вплив на етнонаціональну ідентичність студентської молоді. Проаналізовано систему маніпулятивних технік (замовчування інформації, створення фейків, перебільшення, навішування ярликів, маніпуляції зі статистикою, рефреймінг), що використовуються для трансформації суспільної думки. На основі методики В. Предко «Психологічний вимір виявів етнонаціональної ідентичності» визначено критичні точки вразливості особистості до інформаційно-психологічного впливу через п'ять механізмів: когнітивно-семантичний, афективно-емоційний, аксіологічний, етно-історичний та інтегративний. Особливу увагу приділено феномену історичної пам'яті як фундаментального духовно-практичного чинника, що забезпечує ідентифікацію особистості та нації.

Мета статті – виявлення рівня сформованості етнонаціональної ідентичності студентської молоді, визначення критичних точок її вразливості до маніпулятивних технологій управління масовою свідомістю та розробка теоретичної моделі взаємозв'язку механізмів інформаційно-психологічного впливу з компонентами етнонаціональної ідентичності.

Завдання дослідження: Здійснити емпіричне дослідження рівня сформованості етнонаціональної ідентичності у студентів-майбутніх практичних психологів за методикою В. Предко. Розробити комплексну теоретичну модель взаємозв'язку маніпулятивних технік управління масовою свідомістю з компонентами етнонаціональної ідентичності. Визначити критично вразливі точки етнонаціональної ідентичності студентської молоді. Для досягнення поставленої мети були використані такі **методи дослідження:** науковий аналіз, систематизація, узагальнення, порівняння, анкетування.

У **результаті** проведеного дослідження було проаналізовано структуру етнонаціональної ідентичності досліджуваної вибірки, розроблено комплексну модель взаємозв'язку маніпулятивних технік та компонентів етнонаціональної ідентичності, виявлено критично вразливі точки.

Висновки. Результати емпіричного дослідження засвідчили критичну деформацію структури етнонаціональної ідентичності у вибірці майбутніх практичних психологів, зокрема компонент «Традиції» виявив 51% низьких показників. Водночас виявлено високий вплив засобів масової інформації (53% високих показників), що підтверджує витіснення традиційних каналів соціалізації медіапростором. Лише 20% вибірки володіють достатньою резистентністю до маніпулятивних впливів, тоді як 80% перебувають у зоні підвищеного ризику.

Ключові слова: етнонаціональна ідентичність; інформаційно-психологічний вплив; історична пам'ять; маніпулятивні технології; масова свідомість; медіаграмотність; традиції.

Вступ. Проблема маніпулятивного впливу на масову свідомість набуває особливої актуальності в умовах сучасного інформаційного суспільства, де медіапростір перетворюється на ключову арену боротьби за контроль над суспільною думкою та національною ідентичністю. Деструктивні інформаційні технології, спрямовані на трансформацію історичної пам'яті та ціннісних орієнтирів, становлять реальну загрозу для психологічної безпеки особистості та стабільності соціуму. В умовах гібридної війни інформаційно-психологічний вплив на етнонаціональну ідентичність молоді стає одним із пріоритетних напрямів ворожої агресії, що актуалізує необхідність наукового осмислення механізмів цього впливу та розробки ефективних стратегій протидії.

Розглядаючи комунікацію як невід'ємну частину життєдіяльності особистості, дослідники наголошують на існуванні системного маніпулятивного впливу на суб'єкт комунікації, що реалізується через різноманітні техніки: замовчування інформації, створення фейків, перебільшення, навішування ярликів, маніпуляції зі статистикою, перефразування та семантичні ігри. У нашому дослідженні ми розглядаємо історичну пам'ять не лише як сукупність знань, але й як фундаментальний духовно-практичний феномен, що забезпечує ідентифікацію особистості та нації, являючи собою своєрідний стратегічний місток між минулим і майбутнім. Відповідно, втрата нацією цього фундаменту або нехтування досвідом предків призводить до відчуття меншовартості як кожної окремої особистості, так і народу в цілому, формуючи покоління, позбавлене здатності захищати національні ідеали та свободу.

Особливу увагу в контексті нашого дослідження привертає той факт, що процес управління

масовою свідомістю базується на експлуатації ірраціональних чинників, таких як психологічне зараження та навіювання, які дозволяють особистості втрачати здатність до усвідомлення себе як суб'єкта вольової активності. Систематичне повторення неправдивої інформації впливає на свідомість навіть за умови її раціонального заперечення, а багаторазова трансляція маніпулятивних повідомлень через ЗМІ дозволяє їм закріплюватися на несвідомому рівні, поступово спотворюючи суспільну думку та руйнуючи етнокультурний каркас масової свідомості.

Метою статті є виявлення рівня сформованості етнонаціональної ідентичності студентської молоді, визначення критичних точок її вразливості до маніпулятивних технологій управління масовою свідомістю та розробка теоретичної моделі взаємозв'язку механізмів інформаційно-психологічного впливу з компонентами етнонаціональної ідентичності.

Завдання дослідження: 1. Здійснити емпіричне дослідження рівня сформованості етнонаціональної ідентичності у студентів-майбутніх практичних психологів за методикою В. Предко. Розробити комплексну теоретичну модель взаємозв'язку маніпулятивних технік управління масовою свідомістю з компонентами етнонаціональної ідентичності. Визначити критично вразливі точки етнонаціональної ідентичності студентської молоді.

Для досягнення поставленої мети були використані такі **методи дослідження:** науковий аналіз, систематизація, узагальнення, порівняння, анкетування.

Результати. Як зазначено в Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», українська національна ідентичність являє собою «стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями» (2023). Що стосується феномену етнонаціональної ідентичності, то нам імпонує думка української дослідниці В. Предко, яка вважає, що етнонаціональна ідентичність – це «сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених етнічних та національних ідентифікаційних чинників які, з одного боку, є підставою для віднесення окремої особи чи групи людей до певної етнонаціональності, а, з іншого, їх відокремлення від іноетнічних або ж інонаціональних спільнот» (Предко, 2018).

Відтак, з метою з'ясувати загальний рівень етнонаціональної ідентичності студентської молоді нами було проведено емпіричне дослідження, в якому взяли участь 65 здобувачів другого курсу, які навчаються за ОПП «Практична психологія». Для проведення дослідження було використано методику В. Предко «Психологічний вимір виявів етнонаціональної ідентичності» (Предко, 2018), що містить 8 шкал: духовний компонент, традиції, ЗМІ, мова, національні почуття, трансформованість, етносамооцінка, культура. Результати представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати емпіричного дослідження етнонаціональної ідентичності студентів-майбутніх практичних психологів

Найменування шкали	Низький рівень, %	Нижче середнього, %	Середній рівень, %	Вище середнього, %	Високий рівень, %
Духовний компонент	8	12	41	14	25
Традиції	12	39	17	11	21
ЗМІ	9	22	16	38	15
Мова	10	14	38	24	23
Національні почуття	14	11	21	36	18
Трансформованість	25	13	24	21	17
Етносамооцінка	7	17	46	16	14
Культура	12	24	35	18	11

Аналіз отриманих емпіричних даних виявив неоднорідну структуру етнонаціональної ідентичності у досліджуваній вибірці майбутніх практичних психологів. Найбільш проблемною зоною виявився компонент «Традиції», де 51% респондентів продемонстрували низькі та нижче середнього показники (низький рівень – 12%, нижче середнього – 39%). Це свідчить про системний

ПСИХОЛОГІЯ

розрив між поколіннями щодо трансляції культурного досвіду та відчуження молоді від народних звичаїв і обрядів, що історично виконували функцію збереження етнокультурної пам'яті.

Водночас спостерігається протилежна тенденція щодо впливу засобів масової інформації: 53% респондентів демонструють високі та вище середнього показники за шкалою «ЗМІ» (вище середнього – 38%, високий рівень – 15%). Це може свідчити про те, що медіапростір поступово витісняє традиційні канали соціалізації, стаючи домінуючим джерелом формування ціннісних орієнтирів та уявлень про власну етнічну приналежність. Такий дисбаланс створює передумови для маніпулятивного впливу через медіа-комунікативний вектор.

Показники за шкалою «Трансформованість» викликають особливу тривогу: 38% респондентів мають низькі та нижче середнього рівні (низький – 25%, нижче середнього – 13%). Це свідчить про пластичність та нестійкість етнонаціональної ідентичності майже у третини вибірки, що робить цих осіб особливо вразливими до інтегративних маніпулятивних технологій.

Компонент «Національні почуття» демонструє відносно високі показники: 54% респондентів мають вище середнього та високий рівні (вище середнього – 36%, високий – 18%). Проте, порівняння цих даних з низькими показниками за шкалами «Традиції» (51% низьких) та «Культура» (36% низьких), може свідчити про ситуацію, коли афективна прив'язаність до етносу не підкріплюється глибоким когнітивним розумінням культурних кодів та історичної спадщини. Така емоційність без раціонального підґрунтя створює сприятливе середовище для афективно-емоційних маніпуляцій, зокрема через використання фейкового шок-контенту та гіперболізації загроз.

Духовний компонент виявляє переважно середні показники (41%), що вказує на недостатню сформованість ціннісно-сислової сфери особистості. Лише 25% респондентів досягли високого рівня духовності, тоді як 20% перебувають на низькому та нижче середнього рівнях. Це особливо критично для майбутніх психологів-практиків, оскільки духовне ядро особистості виступає фундаментом професійної етики та стійкості до деструктивних впливів.

Шкала «Мова» демонструє відносно гармонійний розподіл із домінуванням середнього рівня (38%) та значною часткою респондентів з високими показниками (23%). Проте майже чверть вибірки (24%) має низькі та нижче середнього показники, що в контексті сучасної мовної політики агресора набуває особливого значення як маркер опору або, навпаки, асиміляції.

Для систематизації аналізу ми розробили модель (Табл. 2), що дозволяє простежити, як конкретні технології управління масовою свідомістю (такі як замовчування, фейки чи навішування ярликів) трансформують окремі вияви етнонаціональної ідентичності, що вимірюються за методикою В. Предко. Це дало змогу інтерпретувати отримані нами емпіричні дані не просто як статистичні показники, а як результат цілеспрямованого інформаційно-психологічного впливу.

Таблиця 2

Комплексна модель взаємозв'язку маніпулятивних технік та компонентів етнонаціональної ідентичності (за В. Предко)

Механізм ППВ	«Мішень» психологічного впливу	Релевантні шкали (за В. Предко)	Конкретні маніпулятивні техніки	Наслідок деструктивного впливу
Когнітивно-семантичний	Раціональне сприйняття, логіка, факти.	Етносамовцінка, Мова, ЗМІ	Замовчування інформації; Маніпуляція зі статистикою; Перефразування та гра словами.	Дезорієнтація особистості, викривлення значень етнічних символів, втрата критичності.
Афективно-емоційний	Сфера почуттів, афективні реакції.	Національні почуття	Створення фейків (шок-контент); Перебільшення (гіперболізація загроз/успіхів).	Атрофія критичного оцінювання, стани апатії або некерованої паніки/агонії.
Аксіологічний (Морально-етичний)	Система цінностей, етичні норми.	Духовність	Навішування ярликів (стигматизація);	Інверсія моральних орієнтирів,

			Дискредитація через семантичні ігри.	руйнування духовного ядра, етична амбівалентність.
Етно-історичний	Колектив на пам'ять, зв'язок поколінь.	Традиції, Культура	Використання історичних фейків; Стереотипізація (ярлики щодо етногруп).	Атомізація індивіда, відчуження від культурного спадку, розрив історичного зв'язку.
Інтегративний (результативний)	Цілісність структури особистості.	Трансформованість	Складні «маніпулятивні ігри» (поєднання всіх вищевказаних технік).	Перехід ідентичності у стан пластичності, що робить масову свідомість повністю керованою.

Примітка: Складено автором на основі джерела «Психологічний вимір етнонаціональної ідентичності» (Предко, 2018)

Порівняння емпіричних даних із запропонованою теоретичною моделлю взаємозв'язку маніпулятивних технік та компонентів етнонаціональної ідентичності дозволяє виокремити зони найвищого ризику інформаційно-психологічного впливу.

Когнітивно-семантичний механізм впливу демонструє високий рівень ризику реалізації. Мішенями цього механізму виступають компоненти «Етносамооцінка» (46% середній рівень), «Мова» (38% середній рівень) та «ЗМІ» (53% високий та вище середнього рівень). Синергетичний ефект середніх показників критичного мислення та високого впливу медіапростору створює оптимальні умови для застосування таких маніпулятивних технік, як замовчування інформації, маніпуляція зі статистикою та рефреймінг. Особливо небезпечною є ситуація, коли респондент отримує більшість інформації з медіаджерел, проте не має достатньо розвинених навичок її критичної верифікації. Це може призводити до дезорієнтації особистості, викривлення значень етнічних символів та поступової втрати здатності до адекватного оцінювання реальних подій.

Етно-історичний механізм впливу виявляє критичний рівень ризику та становить найбільшу загрозу для етнонаціональної ідентичності досліджуваної вибірки. Мішенями цього механізму є компоненти «Традиції» (51% низьких та нижче середнього показників) та «Культура» (36% низьких показників). Більше половини респондентів демонструють «відірваність» від культурних коренів, що робить їх абсолютно беззахисними перед використанням історичних фейків та стереотипізацією етногруп. Відсутність особистісного досвіду участі в традиційних культурних практиках та поверхневе знання історичного контексту унеможливають верифікацію маніпулятивних нарративів, що ґрунтуються на викривленні історичної правди.

Інтегративний механізм впливу також демонструє критичний рівень ризику. Мішенню цього механізму є компонент «Трансформованість», де 38% респондентів виявляють низькі та нижче середнього показники. Це означає, що майже дві п'яті вибірки мають пластичну, легко змінювану структуру ідентичності, яка піддається загальному переформатуванню через складні маніпулятивні ігри.

Особливу увагу слід звернути на синергетичний ефект, що виникає внаслідок одночасної присутності кількох факторів вразливості. Комбінація низьких показників традицій (51%), низької культурної обізнаності (36%), високого впливу ЗМІ (53%) та високої трансформованості (38%) обумовлюють критичну вразливість до комплексних маніпулятивних кампаній. Психологічний механізм цього синергетичного ефекту може свідчити про те, що особистість одночасно: а) не володіє знаннями про власну історію та культуру, які могли б слугувати системою координат для оцінювання інформації; б) отримує основний обсяг інформації з медіаджерел, які потенційно можуть бути каналами маніпулятивного впливу; в) має нестійку ідентичність, що легко трансформується під зовнішнім тиском. За таких умов масова свідомість стає повністю керованою через медіа-комунікативний вектор, а особистість позбавляється можливості опору деструктивним впливам.

Дискусія. Проблема маніпулятивного впливу на масову свідомість набуває особливої актуальності в умовах сучасного інформаційного суспільства, де медіапростір стає ареною боротьби за контроль над суспільною думкою та національною ідентичністю. Деструктивні інформаційні

ПСИХОЛОГІЯ

технології, спрямовані на трансформацію історичної пам'яті та ціннісних орієнтирів, становлять реальну загрозу для психологічної безпеки особистості та стабільності соціуму.

У нашому дослідженні ми розглядаємо історичну пам'ять не лише як сукупність знань, але й фундаментальний духовно-практичний феномен, що забезпечує ідентифікацію особистості та нації. Історична пам'ять являє собою своєрідний стратегічний місток між минулим і майбутнім. Відповідно, втрата нацією цього фундаменту або нехтування досвідом предків призводить до відчуття меншовартості як кожної окремої особистості, так і народу в цілому. Як наслідок – відчуття духовного дискомфорту та формування покоління, що позбавлене здатності захищати національні ідеали та свободу.

У цьому контексті нам імпонують погляди Н. Ковтун (Ковтун, 2016), яка зазначає, що процес управління масовою свідомістю базується на експлуатації ірраціональних чинників, таких як психологічне зараження та навіювання. Ефективність використання цих механізмів впливу обумовлюються багатьма факторами, з-поміж них можемо виокремити такі:

1) за допомогою цих механізмів особистість часто втрачає здатність до усвідомлення себе як суб'єкта вольової активності;

2) важливим інструментом є систематичне повторення неправдивої інформації, яке впливає на свідомість особистості навіть за умови її раціонального заперечення;

3) багаторазова трансляція маніпулятивних повідомлень (зокрема через ЗМІ як постійний інформаційний фон) дозволяє повідомленням закріплюватися на несвідомому рівні, поступово спотворюючи суспільну думку.

Особливу увагу Н. Ковтун (Ковтун, 2016) звертає на ті механізми маніпуляції суспільною свідомістю, що призводять до деструкції історичної пам'яті, а саме:

- присвоєння імені «іншого», що активно використовується російською пропагандою. Наприклад, після того, як впродовж кількох десятиліть українців у російських ЗМІ називали «братнім народом», а на початку повномасштабного вторгнення цей вираз замінили на «фашистів» та «бандерівців»;

- маніпуляція через «поле уваги», що передбачає зміщення фокусу уваги на другорядні або штучно створені емоційні сюжети, щоб приховати реальні проблеми.

Дослідниця Н. Ларіончева (Ларіончева, 2025) зазначає, що постійний та цілеспрямований інформаційний вплив поступово призводить до втрати культурно-історичної пам'яті, послаблює національну самосвідомість громадян і знижує ідеологічну стійкість суспільства в цілому. З огляду на це, сукупність інструментарію інформаційно-психологічного впливу на індивідуальну та масову свідомість доцільно класифікувати за ключовими векторами соціальної взаємодії:

- медіа-комунікативний вектор, що охоплює систему засобів масової комунікації, включаючи глобальні цифрові мережі та інформаційні платформи;

- соціокультурний вектор, що реалізується через художню та наукову літературу, а також мистецтво, які формують ціннісно-сміслову сферу особистості;

- інформаційно-виховний вектор, що інтегрує державні та альтернативні освітні системи всіх рівнів, а також різноманітні форми виховної та соціальної роботи;

- інформаційно-історичний вектор: безпосереднє міжособистісне спілкування, яке виступає базовим механізмом верифікації та закріплення отриманої інформації на рівні особистісних переконань.

За рівнем структурної організації маніпулятивні технології поділяються на прості комунікативні акти та системно-динамічні процедури. Якщо елементарна маніпуляція обмежується використанням окремих прийомів у конкретному часовому інтервалі, то маніпулятивна гра являє собою розгорнутий у часі процес із поетапною трансформацією психічних станів об'єкта (Голота & Варгата, 2024). Така складна архітектура впливу обумовлюється, на нашу думку, синергією різнопланових методів, спрямованих на ціннісно-сміслову сферу особистості, що являє собою фундамент етнонаціональної ідентичності. Це дозволяє маніпулятору адаптувати вплив до мінливих ситуацій міжособистісної взаємодії або масової комунікації.

Інформаційна агресія, що має системний характер, призводить до поступової руйнації етнокультурного каркасу масової свідомості. Механізм цієї деструкції доцільно розглядати через призму таких факторів:

1) викривлення значень та смислів, що веде до втрати здатності особистості адекватно інтерпретувати соціальну дійсність;

2) руйнування складових ідентичності, що проявляється у формі емоційного вигорання або некерованої агресії;

3) заміна моральних цінностей, за якої усталені норми добра і зла піддаються маніпулятивній переоцінці;

4) розрив зв'язків із колективною пам'яттю, що зумовлює стан ідентифікаційної кризи та втрату відчуття приналежності до національної спільноти (Ларіончева, 2025).

Отже, системний аналіз сучасного інформаційного простору дозволяє виокремити низку маніпулятивних технік, що використовуються для трансформації суспільної думки та управління масовою свідомістю:

- *інформаційне замовчування та дефіцит даних* – ґрунтується на створенні штучного інформаційного вакууму навколо актуальної проблеми. Відсутність правдивих фактів спонукає суб'єктів впливу до самостійної побудови гіпотез та сценаріїв, що часто мають спекулятивний характер. У результаті виникає масштабний дискурс, у межах якого модератор (журналіст або медіа-ресурс) отримує можливість спрямовувати масову комунікацію у необхідне семантичне русло, формуючи задану суспільну думку;

- *продукування фейкового контенту* – передбачає навмисне введення аудиторії в оману через розповсюдження неправдивої інформації. Процес має вірусний характер: дезінформація послідовно масштабується від мікрогруп до глобального рівня. Резонансним прикладом є маніпуляція «пророцтвами» календаря майя у 2012 році, що спровокувала масові стани тривожності та деструктивну поведінку населення внаслідок некритичного сприйняття повідомлень ЗМІ;

- *гіперболізація та акцентування (перебільшення)* – техніка спрямована на інтенсифікацію емоційних реакцій через трансляцію крайніх сценаріїв розвитку подій. Використання експертних прогнозів (наприклад, щодо ядерної загрози або швидкої перемоги) дозволяє поляризувати суспільні настрої: від агонії та паніки до необґрунтованої ейфорії. Така емоційна гойдалка знижує рівень раціонального аналізу ситуації;

- *стигматизація та «навішування ярликів»* – психологічна сутність методу полягає в експлуатації та закріпленні негативних стереотипів щодо певних соціальних чи релігійних груп. Формування стійких асоціацій (як у випадку з ісламофобією) веде до соціальної дистанції та дискримінації. У політичному дискурсі ця техніка часто використовується для дискредитації опонентів через підміну понять, наприклад, шляхом ототожнення патріотизму з радикальним націоналізмом;

- *маніпулятивне використання статистики* – апеляція до цифрових показників традиційно викликає високий рівень довіри у суб'єктів впливу. Проте маніпулятори часто використовують фіктивні джерела, афілійовані урядові дані або викривлену інтерпретацію реальних цифр. Відсутність у населення навичок верифікації першоджерел робить кількісні дані ефективним інструментом легітимізації маніпулятивних тверджень;

- *рефреймінг та семантична гра* – технологія базується на зміні структури речень або використанні синонімічного ряду з метою зміни конотації події. Яскравим прикладом є маніпулятивна інтерпретація документалістики ВВС про трагедію рейсу МН17 прокремлівськими медіа. Шляхом виривання з контексту та перефразування заголовків відбулася повна інверсія змісту: від доведення провини агресора до звинувачення сторони-жертви, що засвідчує високу ефективність семантичних маніпуляцій у міжнародному медіапросторі.

Проведений аналіз засвідчує, що сучасні технології управління масовою свідомістю являють собою комплексну систему впливів, які реалізуються через медіа-комунікативний, соціокультурний, інформаційно-виховний та інформаційно-історичний вектори. Систематичне застосування таких маніпулятивних технік призводить до поступової деструкції етнокультурної ідентичності та втрати критичного мислення. Протидія інформаційній агресії потребує формування у громадян навичок медіаграмотності, критичного аналізу інформації та усвідомлення власної історичної пам'яті як фундаменту національної стійкості.

Висновки. Проведене дослідження виявило критичну деформацію структури етнонаціональної ідентичності у досліджуваній вибірці майбутніх практичних психологів. Найбільш ураженою зоною є компонент «Традиції» (51% низьких показників), що свідчить про системний розрив між поколіннями щодо трансляції культурного досвіду. Водночас спостерігається протилежна тенденція щодо впливу засобів масової інформації (53% високих показників), що підтверджує витіснення традиційних каналів соціалізації медіапростором і створює оптимальні умови для маніпулятивного впливу.

Розроблена комплексна модель взаємозв'язку маніпулятивних технік та компонентів етнонаціональної ідентичності дозволила виявити три зони критичного ризику: когнітивно-семантичний механізм (високий рівень через синергію середніх показників критичного мислення та

ПСИХОЛОГІЯ

високого впливу медіа), етно-історичний механізм (критичний рівень внаслідок відірваності від культурних коренів) та інтегративний механізм (критичний рівень через пластичність ідентичності у 38% респондентів). Лише 20% вибірки володіють достатньою резистентністю до інформаційно-психологічного впливу, тоді як 80% перебувають у зоні підвищеного ризику.

Отже, проведене дослідження підтверджує, що сучасні технології управління масовою свідомістю являють собою комплексну систему впливів, які системно руйнують етнонаціональну ідентичність через медіа-комунікативний, соціокультурний, інформаційно-виховний та інформаційно-історичний вектори. Систематичне застосування маніпулятивних технік (замовчування, фейки, гіперболізація, стигматизація, статистичні підтасовки, рефреймінг) призводять до поступової деструкції етнокультурної ідентичності, втрати критичного мислення та формування пластичної, легко керованої свідомості української молоді. Протидія інформаційній агресії потребує комплексного підходу, що включає формування у підрастаючого покоління навичок медіаграмотності, критичного аналізу інформації, усвідомлення власної історичної пам'яті як фундаменту національної стійкості, а також безпосередню участь у культурних практиках для відновлення зв'язку з традицією.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою та апробацією психокорекційних програм для груп підвищеного ризику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Голота, Д., & Варгата, О. (2024). Особливості комунікативних маніпуляцій: теоретичний аспект. *Psychology Travelogs*, (2), 152–160. <https://doi.org/10.31891/PT-2024-2-15>

Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022). Взято з: <https://ips.ligazakon.net/document/t222834?an=2>

Ковтун, Н. (2016) *Історична пам'ять як поле для маніпулятивних практик суспільною свідомістю*. Політика пам'яті – політика забуття: справа Катині: Матеріали польсько-українського семінару. 34 – 48. Взято з: <https://surl.li/sybhvb>

Ларіончева, Н. (2025). Маніпуляція як ключовий інструмент інформаційної війни в епоху ЗМІ та соціальних мереж. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 28(1), 176-181. <https://doi.org/10.15421/172522>

Предко, В. (2018). Психологічний вимір етнонаціональної ідентичності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»: збірник наукових праць*, (7), 100–107. Взято з: <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/2320>

REFERENCES

Holota, D., & Varhata, O. (2024). Osoblyvosti komunikatyvnykh manipuliatsii: teoretychnyi aspekt [Features Of Communicative Manipulations: Theoretical Aspect]. *Psychology Travelogs*, (2), 152–160. <https://doi.org/10.31891/PT-2024-2-15> [in Ukrainian]

Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti» (2022) [The Law of Ukraine “On the Basic Principles of State Policy in the Field of Strengthening Ukrainian National and Civil Identity”]. [in Ukrainian]

Kovtun, N. (2016) *Istorychna pamiat yak pole dlia manipulyatyvnykh praktyk suspilnoiu svidomistiu* [Historical Memory as a Field for Manipulative Practices of Public Consciousness]. *Polityka pamiaty – polityka zabuttia: sprava Katyni: Materialy polsko-ukrainskoho seminaru*. 34 – 48.

Larioncheva, N. (2025). Manipuliatsiia yak kliuchovyi instrument informatsiinoi viiny v epokhu ZMI ta sotsialnykh merezh [Manipulation as a Key Tool of Information Warfare in the Era Of Media And Social Networks]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani*, 28(1), 176-181. <https://doi.org/10.15421/172522>

Predko, V. (2018). **Psykholohichni vymiri etnonatsionalnoi identychnosti** [The psychological dimension of ethno-national identity]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Psykholohiia»: zbirnyk naukovykh prats, № 7*. 100–107. [in Ukrainian]

T. Mikheyeva

TECHNOLOGIES OF MASS CONSCIOUSNESS MANAGEMENT

Abstract

The article examines technologies for managing mass consciousness and their destructive impact on the ethno-national identity of student youth. The system of manipulative techniques (information

concealment, creation of fakes, exaggeration, labeling, manipulation of statistics, reframing) used to transform public opinion is analyzed. Based on V. Predko's methodology "Psychological Measurement of Ethno-National Identity Manifestations," critical points of personality vulnerability to information-psychological influence are identified through five mechanisms: cognitive-semantic, affective-emotional, axiological, ethno-historical, and integrative. Particular attention is paid to the phenomenon of historical memory as a fundamental spiritual and practical factor that ensures the identification of individuals and nations.

The purpose of the article is to identify the level of formation of ethno-national identity among student youth, determine critical points of its vulnerability to manipulative technologies of mass consciousness management, and develop a theoretical model of the relationship between mechanisms of information-psychological influence and components of ethno-national identity. **Research objectives:** To conduct an empirical study of the level of formation of ethno-national identity among students-future practical psychologists using V. Predko's methodology. To develop a comprehensive theoretical model of the relationship between manipulative techniques of mass consciousness management and components of ethno-national identity. To identify critically vulnerable points of ethno-national identity among student youth. To achieve the set goal, the following **research methods** were used: scientific analysis, systematization, generalization, comparison, questionnaire survey. As a **result** of the study, the structure of ethno-national identity of the studied sample was analyzed, a comprehensive model of the relationship between manipulative techniques and components of ethno-national identity was developed, and critically vulnerable points were identified. **Conclusions.** The results of the empirical study revealed critical deformation of the ethno-national identity structure in the sample of future practical psychologists, particularly the "Traditions" component showed 51% low indicators. At the same time, a high influence of mass media was identified (53% high indicators), confirming the displacement of traditional socialization channels by media space. Only 20% of the sample possess sufficient resistance to manipulative influences, while 80% are in the high-risk zone.

Keywords: ethno-national identity; information-psychological influence; historical memory; manipulative technologies; mass consciousness; media literacy; traditions.

УДК 159.947.5:378.14 (045)

М. Патруль, Л. Долинська

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ОБРАЗУ «Я-ПРОФЕСІЙНИЙ» У СТУДЕНТІВ АВІАЦІЙНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Резюме

У статті представлено теоретичне обґрунтування напрямків та засобів психологічного супроводу розвитку образу "Я-професійний" у студентів авіаційних спеціальностей. Узагальнено наукові підходи до вивчення образу "Я-професійний" та окреслено специфіку професійної діяльності в авіаційній сфері, що зумовлює необхідність комплексного розвитку когнітивного, емоційно-оцінного та поведінкового компонентів образу "Я-авіафахівець". Обґрунтовано важливість використання соціально-психологічного тренінгу як ключового інструменту у структурі психологічного супроводу майбутніх фахівців.

Метою дослідження є теоретичне моделювання процесу формування образу "Я-професійний" у студентів авіаційних спеціальностей. Процедура дослідження включала аналіз і систематизацію наукових джерел, моделювання змісту психологічного супроводу та структурування тренінгової програми, спрямованої на розвиток професійної самосвідомості, емоційно-регулятивних та поведінково-діяльницьких аспектів професійного становлення.

У висновках наголошено на значущості психологічного супроводу у формуванні цілісного, гармонійного образу "Я-професійний" у студентів авіаційних спеціальностей та перспективності подальшого емпіричного дослідження ефективності запропонованої моделі та розробленої тренінгової програми.

Ключові слова: майбутні фахівці, образ Я, особистість, професійний розвиток, професійне становлення, самореалізація, соціально-психологічний тренінг